

Léta 2004 – 2006: Krátké jaro česko-čínských vztahů

Jonáš Syrovátka

Z vývoje veřejné debaty by nepoučený pozorovatel mohl snadno vyvodit, že snaha o rozvoj vztahů s Čínou představuje v české zahraniční politice novum.¹ Při pohledu hlouběji do minulosti je však zřejmé, že vláda premiéra Bohuslava Sobotky nebyla první politickou garniturou mající ambici výrazně zlepšit vztahy s Čínou. Cílem tohoto textu je proto připomenout události z počátku tisíciletí, kdy se čeští politici vydali objevovat “Říši středu” vůbec poprvé.

Česko-čínské vztahy po roce 1989 ovlivňovala nejen reorientace zahraniční politiky na západní státy, ale také politické priority prezidenta Václava Havla. Úzké styky české hlavy státu s tibetským vůdcem Dalajlámou dokázala čínská reprezentace „překousnout“, avšak hlavním jablkem sváru se stala otázka vztahů s Tchaj-wanem. V roce 1995 prezident Havel, krátce po neoficiální návštěvě tchajwanského viceprezidenta Lien Čana v Praze, označil nepřítomnost Tchaj-wanu v OSN za *politováníhodnou*. Čínské ministerstvo zahraniční posléze prohlásilo, že vyjádření českého prezidenta povede k vážnému narušení vzájemných vztahů a obvinilo Českou republiku z vměšování do vnitřních záležitostí Číny.² I přes tyto neshody se však čínská strana snažila se po celou dobu mandátu prezidenta Havla vyjednat jeho oficiální návštěvu v Číně.

Část české politické elity (reprezentovaná například některými členy ODS) však již v této době nabyla dojem, že špatná kondice vzájemných ekonomických vztahů (vyjádřená zejména vysoce nevyrovnanou obchodní bilancí) je způsobena právě neshodami v politických otázkách.³ I proto prezident Václav Klaus po svém nástupu do úřadu v roce 2003 spojil snahu o posílení vzájemných vztahů se zásadní změnou rétoriky. Při příležitosti své bezprecedentně dlouhé (11 dní) oficiální návštěvy Číny v roce 2004 se od politiky svého předchůdce opakovaně distancoval a nepřímou ji označil za “*povýšené mentorování nebo drobné politické provokace*”.⁴ Na této cestě prezidenta Klause doprovázeli také zástupci byznysu, včetně investiční firmy PPF, která podmínky na tomto trhu mapovala již v předchozích měsících.⁵

1 Českou veřejnou debatu o Číně precizně zmapovala Asociace pro mezinárodní otázky v rámci svého projektu [ChinfluenCE](#).

2 Je však nutné poznamenat, že v otázce rozvíjení vztahů s Tchaj-wanem nejednal Havel na vlastní pěst, obdobnou pozici totiž zastávala i významné části politické reprezentace (s tchajwanským viceprezidentem se v roce 1995 neoficiálně sešel i tehdejší premiér Václav Klaus)

3 Jako typická příklad této argumentace může posloužit výrok Jana Zahradila, tehdejšího experta ODS na zahraniční politiku, který v roce 2002 v rozhovoru pro Lidové noviny vyjádřil nevoli vůči “*post-disidentskému spasitelskému komplexu*”, který z ČR činí “*páriu na čínském trhu*” (Jan, Zahradil; Interview; *Lidové noviny*, 5. 6. 2002)

4 Václav, Klaus; “Před návštěvou v Číně”; *MF Dnes*; 8. 4. 2004 (<https://www.klaus.cz/clanky/1762>)

5 Tomáš, Smetánka; Rozhovor s autorem

Změna postoje vůči Číně se projevila i na vládní úrovni a to zejména poté, co se premiérem stal v roce 2005 Jiří Paroubek. Ten dokonce v témže roce zkrátil oficiální návštěvu Japonska, aby se mohl přesunout na narychlo sjednanou návštěvu Číny, při níž se setkal s čínským prezidentem Chu Ťin-tchajem. Právě při této návštěvě Paroubek - zřejmě jako první z českých politiků - nadnesl myšlenku, že by se ČR mohla stát branou pro čínské investice do Evropské unie.⁶ Při sjednávání této cesty podle vlastních slov sehrál klíčovou roli tehdejší tajemník kabinetu premiéra Jan Birke, který v Číně pracoval jako manažer čínské firmy soustředící se na import a export strategických surovin již v 90. letech.⁷ Právě Birke svými kontakty vypomohl i Jaroslavu Tvrdíkovi, který v této době rozjížděl v Číně svou lobbyistickou kariéru.

Do Prahy následně zavítal čínský premiér Wen Ťia-pao, což Paroubek označil za "návštěvu roku".⁸ Skutečnost však byla střízlivější, jelikož přípravy návštěvy na této úrovni oznámil již v roce 1999 premiér Miloš Zeman (a Ministerstvo zahraniční v této věci Čínu každoročně urgovalo) a čínský host se v Praze zdržel pouze 24 hodin. Při této návštěvě mimo jiné došlo k podepsání nového dokumentu upravujícího vzájemné ekonomické vztahy. Tento úspěch však byl do určité míry relativizován, když tehdejší ministr financí Bohuslav Sobotka v článku pro časopis *Ekonom* odhalil, jak nevýhodně byl doposud vzájemný obchod nastaven.⁹ Nová dohoda navíc, jak přiznávali i vládní představitelé, situaci vylepšila pouze omezeně.

I přes rozporuplné výsledky této návštěvy se však česko-čínské vztahy v následujících letech začaly rozvíjet, což lze ilustrovat například na zvýšení počtu politických delegací mířících do Číny. Samotný Jiří Paroubek posun ve vzájemných vztazích zpětně hodnotil velmi pozitivně, když napsal, že byl již v roce 2006 připraven uzavřít dohodu o strategickém partnerství mezi ČR a Čínou.¹⁰ Zda by se tak stalo, se již nedozvíme, jelikož v té době nastoupila k moci nová vláda, za jejíhož působení vzájemné vztahy znatelně ochladly.

6 Rudolf, Fürst; "Česko-čínské vztahy po roce 1989"; Karolinum 2010

7 Ondřej, Koutník; "Jan Birke: Vlivný poslanec ČSSD, jenž otevřel českým byznysmenům dveře do Číny"; *Česká pozice*; 6. 12. 2013 (http://ceskapozice.lidovky.cz/jan-birke-vlivny-poslanec-cssd-jenz-otevrel-ceskym-byznysmenum-dvere-do-ciny-180-/tema.aspx?c=A131126_232741_pozice_137786)

8 "Čínský premiér navštíví Českou republiku"; *BBC Czech.com*; 8. 12. 2005 (http://www.bbc.co.uk/czech/domesticnews/story/2005/12/051208_cz_china_1100.shtml)

9 Bohuslav, Sobotka; "Zdolávání čínské zdi"; *Ekonom*; 28. 12. 2005 (<https://ekonom.ihned.cz/c1-17484840-zdolavani-cinske-zdi>)

10 Jiří, Paroubek; "Strategické partnerství s Čínou"; *Parlamentní listy*; 1. 3. 2016 (<http://www.parlamentnilisty.cz/politika/politici-voicum/Jiri-Paroubek-Strategicke-partnerstvi-s-Cinou-424118>)

11 Tento dokument byl podepsán v roce 2016 při příležitosti návštěvy čínského prezidenta Si Ťin-pchinga v Praze

Při popisu tohoto období nelze nezmínit vstup ČR do EU, který měla na česko-čínské vztahy dalekosáhlé dopady. Podle názoru sinologa Rudolfa Fürsta lze dokonce tímto faktorem vysvětlit většinu věcí, jichž bylo ve vzájemných vztazích mezi lety 2004 až 2006 dosaženo.¹² Tuto argumentaci bychom měli mít na zřeteli i dnes při snaze o nalezení ideálního modu česko-čínských vztahů, jehož podoba by měla být jasně definována v komplexní strategii rámcující český postoj vůči Číně. Jak totiž ukazuje i zkušenost z popisovaného období, pouhá halasná politická prohlášení k rozvíjení vzájemných vztahů přispívají pouze omezeně, ne-li vůbec.

Tento text je prvním ze série příspěvků, které vznikly v rámci projektu „[Comparing the Czech-Polish approach to China: Assessing both challenges and opportunities from a security-minded perspective](#)“ podpořeného Česko-polským fórem fungujícím při Ministerstvu zahraničních věcí České republiky.

12 Ve své knize “Česko čínské vztahy po roce 1989” Fürst jako příklady zkvalitnění česko-čínských vztahů, k nimž došlo zejména díky vstupu ČR do EU, uvádí uskutečnění odkládané návštěvy čínské premiéra, zintenzivnění bilaterálních politických vztahů, změnu čínského náhledu na geopolitické zakotvení ČR, která přestala být ve vládních dokumentech zařazována do regionu “Východní Evropa a Střední Asie” a začala být chápána jako součást regionu “Evropa”, a posílení české vyjednávací pozice díky možnosti vyjednávat s Čínou skrze instituce EU